

مرتضی کریمی نیا

نسخه شناسی مصاحف قرآنی (۲)

﴿فَأَصَدَّقَ وَأَكُنْ / فَأَصَدَّقَ وَأَكُون﴾ (منافقون، ۱۰):
بازتاب قرائت ابو عمرو در نسخه های کهن قرآنی،
قرون چهارم تا دوازدهم هجری

۱۰۷-۱۲۰

نسخه‌شناسی مصاحف قرآنی (۲)

فَأَصَدَّقَ وَأَكُنْ / فَأَصَدَّقَ وَأَكُونُ (مناقفون، ۱۰): بازتاب قرائت ابوعمرو در نسخه‌های کهن قرآنی، قرون چهارم تا دوازدهم هجری

مرتضی کریمی نیا

چکیده: این مقاله ضمن اشاره‌ای کوتاه به اختلاف قرائت موجود در آیه ۱۰ سوره مناقفون (وَأَكُنْ / وَأَكُونُ)، می‌کوشد نشان دهد که قرائت دوم (وَأَكُونُ) که از آن ابوعمرو، و منسوب به برخی از صحابه و تابعین است، در کتابت برخی نسخه‌های قرآنی در فاصله قرون چهارم تا دوازدهم هجری به جا مانده است، گویانکه گاه مصححان، برخی از این مصاحف و نسخه‌ها را به قرائت معروف‌تر (وَأَكُنْ) تغییر داده‌اند. بخش پایانی مقاله، حاوی جدولی از اطلاعات این نسخه‌ها و تصاویری از صفحات این مصاحف قرآنی است.

کلیدواژه‌ها: مصاحف قرآنی، قرائت قرآنی، ابوعمرو بن علاء، کتابت قرآن، مناقفون: آیه ۱۰.

Codicology of the Qur'ānic Manuscripts (2)

Qur'ān, 63:10: The Reflection of Abū 'Amr's Reading in the Old Qur'ānic Codices, 4th to 12th Century AH

By: Morteza Karimi-Nia

Abstract: This article, while briefly pointing to the variants of the Qur'ān, in 63:10 (*wa-akun/ wa-akūna*), shows that the second reading (*wa-akūna*), ascribing to Abū 'Amr and also attributing to some of the Prophet's Companions and the Followers, has been transcribed in some of the manuscripts of the Qur'ān from 4th to 12th century AH. However, in some of these codices and manuscripts, the reading has been modified into the more famous one, i.e. *wa-akun*. The final part of the article contains a table of information of these manuscripts, as well as some images containing the Abū 'Amr's reading (*wa-akūna*).

Key words: Qur'ānic codices, Qur'ānic variant readings, Transcribing the Qur'ān, Sūra al-Munafiqūn, Qur'ān 63:10, Abū 'Amr's readings.

نسخ المصاحف القرآنية (۲)

فَأَصَدَّقَ وَأَكُنْ / فَأَصَدَّقَ وَأَكُونُ (المناقفون ۱۰)
أصداء قراءة أبو عمرو في النسخ القرآنية القديمة - القرون الرابع إلى الثاني عشر الهجري

مرتضی کریمی نیا

الخلاصة: تسعى هذه المقالة من خلال إشارتها السريعة إلى الاختلاف الموجود بين قراءات الآية العاشرة من سورة المنافقون (وَأَكُنْ / وَأَكُونُ) إلى بيان أن الباحث يلاحظ وجود القراءة الثانية (وَأَكُونُ) الواردة عن أبي عمرو - والمنسوبة إلى بعض الصحابة والتابعين - في كتابة بعض المصاحف القرآنية المستنسخة في الفترة المحصورة بين القرنين الرابع والثاني عشر الهجريين، وقيام المصححين أحياناً بتغييرها في بعض هذه المصاحف والنسخ إلى القراءة الأخرى (وَأَكُنْ) الأكثر شهرة.

أما القسم الأخير من المقالة فيحتوي على جدول للمعلومات عن هذه النسخ وتصاوير بعض صفحات هذه المصاحف القرآنية المشتملة لقراءة أبي عمرو.

المفردات الأساسية: المصاحف القرآنية، القراءات القرآنية، أبو عمرو بن علاء، كتابة القرآن، سورة المنافقون: الآية ۱۰.

نسخه‌شناسی مصاحف قرآنی (۲)

— مرتضی کریمی نیا

فَأَصَدَّقَ وَأَكُنْ / فَأَصَدَّقَ وَأَكُونُ (منافقون، ۱۰):
بازتاب قرائت ابوعمرو در نسخه‌های کهن قرآنی، قرون چهارم
تا دوازدهم هجری^۱

آیه دهم سوره منافقون چنین است:

وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ.

فعل «أَكُنْ» در انتهای آیه به دو قرائت مجزوم (أَكُنْ) و منصوب (أَكُونُ) خوانده شده است. شش تن از قراء سبعة این آیه را اکُنْ به جزم خوانده‌اند و در واقع آن را عطف بر محلِ أَصَدَّقَ دانسته‌اند. تنها یک تن از قراء سبعة، یعنی ابوعمرو بن علاء (۱۵۴:۶۸ق) آیه را أَكُونُ خوانده و این کلمه را عطف بر خودِ أَصَدَّقَ دانسته است. پیش و پس از ابوعمرو اما، این قرائت «أَكُونُ» به بسیاری از صحابه و تابعین در سده‌های اول و دوم هجری از جمله: ابن مسعود، اُبی بن کعب، ابن عباس، سالم مولی حدیفة، عائشة، حسن بصری، سعید بن جبیر، ابن ابی اسحاق، مجاهد بن جبر، مالک بن دینار، اعمش، ابن محیصن، عبدالله بن الحسن العنبری، عبدالله بن سلمة، عمرو بن عبید، عمرو بن مُرة نیز نسبت داده شده است.^۲

صرف نظر از درستی یا نادرستی توجیه نحوی در هریک از این دو قرائت،^۳ مقاله حاضر به بررسی و معرفی برخی از مصاحف کهن در فاصله قرون چهارم تا دوازدهم هجری می‌پردازد و نشان می‌دهد که کاتبان فراوانی قرائت «أَصَدَّقَ وَأَكُونُ» را در مصحف ثبت می‌کرده‌اند. این بدان معنا نیست که این مصاحف همگی و به‌تمامی به قرائت ابوعمرو کتابت شده‌اند، چه گاهی مصاحف کهن را به یکی از اختیارات قرائتی (که ترکیب و اختیاری از قرائت مختلف است) کتابت کرده‌اند و در این موضع، قرائت ابوعمرو بر دیگر قرائت ترجیح داده شده است. سخن ابن جزری در النشر فی القراءات العشر نشان می‌دهد که حتی ممکن است نسخه‌ای از قرآن به قرائت ابوعمرو کتابت شده، اما در این موضع خاص، آیه را با «و» نوشته باشد.^۴

قرائت قرآن بر اساس ابوعمرو از قرن سوم به بعد در عراق، شامات و حجاز رواج و تداول بسیار داشته است. مقدسی (۳۸۰م ق) در گزارش خود از سرزمین حجاز می‌گوید در مکه قرائت ابن‌کثیر، در یمن قرائت عاصم و

۱. سپاسگزارم از دوست گرامی، آقای مرتضی توکلی که هنگام تألیف این مقاله، اطلاعات خود از گزارش‌های سنتی در خصوص رواج قرائت ابوعمرو در جغرافیای جهان اسلام را در اختیار من قرار داد.

۲. برای تفصیل نک: عبداللطیف الخطیب، معجم القراءات، دمشق: دار سعدالدين للطباعة والنشر، ۱۴۲۲ق، ج ۹، ص ۴۷۹-۴۸۰. نیز احمد مختار عمرو عبدالعال سالم مکرم، معجم القراءات القرآنية مع مقدمة فی القراءات وأشهر القراء، کویت: جامعة الكويت، ۱۴۰۸ق / ۱۹۸۸م، ج ۷، ص ۱۵۵.

۳. منابع تفسیری کهن همگی به این دو گونه قرائت و توجیه نحوی آن اشاره کرده‌اند. نک: ابن جریر طبری، جامع البیان عن تاویل آی القرآن؛ شیخ طوسی، التبیان فی تفسیر القرآن؛ زمخشری، الکشاف عن حقائق التنزیل، ذیل آیه منافقون، ۱۰.

۴. «واختلفوا فی وأکن من الصالحین؛ فقرأ أبوعمرو وأکون بالواو ونصب النون، وقرأ الباقون بجرم النون من غیر واو، وکذا هو مرسوم فی جمیع المصاحف». (محمد بن جزری؛ النشر فی القراءات العشر؛ تحقیق علی محمد الضباع؛ القاهرة: المكتبة التجارية الكبرى، بی‌تا، ج ۲، ص ۴۳۰) وی در جایی دیگر (النشر، ج ۱، ص ۱۳) ثبت این قرائت و نیز قرائت بَقْلَین (تکویر، ۲۴) را از قبیل مخالفان با رسم عثمانی به‌شمار نمی‌آورد.

پس از آن قرائت ابوعمرو در سراسر حجاز متداول است.^۵ همو در وصف شامات می‌نویسد که جز در دمشق، دیگر نواحی به قرائت ابوعمرو قرائت می‌کنند.^۶ در همین زمان، ابن مهران (م ۳۸۱ ق) در گزارشی از روزگار خود می‌گوید که در اصفهان کسی که به اختیار ابوحاتم سجستانی (م ۲۵۰ ق) قرائت نکند، اساساً قاری شناخته نمی‌شود.^۷ (وما می‌دانیم که اختیار ابوحاتم در حذف و اثبات، مطابق با قرائت ابوعمرو است).

افزون بر این، کتابت مصحف بر اساس قرائت ابوعمرو نیز در قرون پنجم تا دهم هجری، به ویژه در دوره و جغرافیای حکومت ممالیک در شامات و مصر رواج بسیار داشته است.^۸ بخش زیادی از نسخه‌های مملوکی اکنون در کتابخانه ملی مصر (دارالکتب المصریة) و کتابخانه چستریتی نگه‌داری می‌شوند، اما نمونه‌هایی از آن را در سایر موزه‌ها و کتابخانه‌های جهان نیز می‌توان یافت. این قرائت در مصر و شمال آفریقا، اگرچه اکنون دیگر تداول ندارد، به کلی از بین نرفته است و همچنان نیز مصاحفی بر اساس این قرائت (در کنار مصاحف ورش و قالون) در شمال آفریقا کتابت و نشر می‌یابند.^۹

در فاصله قرون چهارم تا ششم هجری، اما با پدیده‌ای دیگر در مصحف‌نویسی روبرو هستیم که جنبه‌ای دیگر از قرائت ابوعمرو را می‌نمایاند. در این دوران بسیاری از قرآن‌های جهان اسلام، به ویژه در مشرق (از جمله در ایران قدیم)، مطابق با اختیار قرائات نوشته شده است. در این حالت، کاتب با انتخاب یکی از اختیارهای قرائتی (مانند اختیار اعمش، خلف، یزیدی، ابن محیصن، محمد بن عبدالرحمن بن السمیع الیمانی، ابویحریة، ابوجریطربری، ابومنذر سلام بن سلیمان، ابوحاتم سجستانی، ابوعبید، و ابوالقاسم هذلی) در واقع ترکیبی از چند قرائت منتخب از قراء سبعة و غیر سبعة را در مصحف‌نویسی وارد می‌کرده و گاه در حاشیه به قرائات دیگر نیز اشاره می‌کرده است. قرآن منسوب به خط ابن بواب در کتابخانه چستریتی (مورخ ۳۹۱ ق) یکی از این نمونه‌هاست که در سوره منافقون، آیه ۱۰، به قرائت ابوعمرو (اکون) کتابت شده است.

متأسفانه نسخه‌های بسیار مهمی که می‌توانند در این پژوهش، اطلاعات تکمیلی بیشتری در اختیار ما قرار دهند، از جمله نسخه‌های قرآنی در کتابخانه چستریتی، کتابخانه بریتانیا، دارالکتب المصریة (کتابخانه ملی مصر)، کاخ موزه توپقاپی، کتابخانه آستان قدس رضوی، موزه ملی ایران، و کتابخانه ملی روسیه در اختیار من نبوده‌اند یا ناگزیر بوده‌ام به نمونه‌های اندکی از آنها اکتفا کنم. از این رو در جدول زیر و نمونه تصاویر ادامه، تنها مشخصات و اطلاعات بیش از ۶۰ مصحف قرآن کریم از قرون مختلف آمده که در آنها قرائت «اکون» ثبت شده است. در برخی نمونه‌ها (مثلاً در موزه ملی ایران، نسخه ۲۵۲۰۸، ص ۳۵۶) مصححی در زمانی متأخر از کتابت نسخه، متن را به «اُکُن» تبدیل کرده است. همچنین در انتهای جدول به برخی مصاحف اشاره کرده‌ام که قرائت «اُکُن» بعدها از سوی مصححی به «اکون» (مطابق خوانش ابوعمرو بن علاء) تبدیل شده است. در انتهای این بخش، تصاویری از کتابت آیه دهم سوره منافقون در مصاحف مورد بحث ضمیمه شده است.

۵. شمس‌الدین محمد بن احمد مقدسی، احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم، لایدن: انتشارات بریل، ۱۹۰۶ م، ص ۹۷.

۶. مقدسی، احسن التقاسیم، ص ۱۸۰.

۷. أحمد بن الحسین بن مهران الأصبهانی، الغایة فی القراءات العشر، تحقیق محمد غیث الجنباز، ریاض: دارالشواف، ۱۴۱۱ ق / ۱۹۹۰ م، ص ۱۲۸.

۸. برای برخی گزارش‌ها و تحقیقات معاصر در این باب نک: علی محمد الضیاع، الاضائة فی بیان اصول القراءة، قاهره: المكتبة الازهریة للتراث، ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م، ص ۵۷. محمد الحبش، القراءات المتواترة وأثرها فی اللغة العربیة والأحكام الشرعیة والرسم القرآنی، دمشق: دارالفکر، ۱۹۹۹ م، ص ۱۰۴-۱۰۵.

۹. «روایت الدوری از ابوعمرو» در سودان، سومالی، و بخش‌هایی از یمن، «روایت قالون از نافع» در لیبی، تونس، و بخش‌هایی از الجزائر، و «روایت ورش از نافع» در الجزائر، مراکش، موریتانی، و سایر کشورهای آفریقایی رواج دارد.

محل	شماره نسخه	کاتب / مکان کتابت / دوره	تاریخ کتابت	برگ یا صفحه	توضیحات
۱ کتابخانه چستریتی (دابلین)	Is. 1431	ابن بواب	۳۹۱ ق	۲۴۷ رو	
۲ کتابخانه چستریتی (دابلین)	Is. 1483	جانم بن عبدالله السیفی	۸۶۵ ق	۲۳۸ پشت	
۳ کتابخانه چستریتی (دابلین)	Is 1482		قرن ۹	۲۹۰ رو	
۴ کتابخانه چستریتی (دابلین)	Is 1495		قرن ۹	۳۹ رو	نسخه مملوکی
۵ کتابخانه حرم علوی (نجف)	ش 44 (1.3.44)	محمد الزنجانی ^{۱۰}	۵۳۱ ق	ص ۳۸۷	
۶ کتابخانه بریتانیا (لندن)	Or. 22412	محمد بن الوحید ^{۱۱}	۷۰۵ ق	۷۸ رو	نسخه مملوکی
۷ کتابخانه دولتی برلین	Ms. or. quart. 31		۱۰۹۰ ق	۳۱۰ پشت	
۸ کتابخانه دولتی برلین	Hs. or. 140937	حاج عبدالله ابن اینوبن علیو ابن محمد بن کیدوا		۴۰ پشت	
۹ کتابخانه دولتی برلین	Landberg 822	فضل بن عمر الراض	۶۰۰ ق	۱۲۳ رو	به قرائت ابوعمرو ^{۱۲}
۱۰ کتابخانه دولتی مونیخ	Cod. Arab., 1113	محمد بن اسمعیل الحلبی	۷۸۰ ق		به قرائت ابوعمرو
۱۱ کتابخانه دانشگاه بازل (سوئیس)	A III 19	محمد بن معاجینی	۶۳۹ ق	۱۹۱ پشت	
۱۲ کتابخانه ملی فرانسه (پاریس)	Smith-Lesouëf 220		قرن ۸	۵۵۸ رو	نسخه مملوکی
۱۳ کتابخانه ملی فرانسه (پاریس)	Smith-Lesouëf 219		قرن ۹	۲۹ پشت	
۱۴ کتابخانه ملی فرانسه (پاریس)	Arabe 7275	عبدالحی بن أحمد بن العماد الشامی	۱۰۵۹	۲۶۶ رو	به قرائت ابوعمرو
۱۵ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 34		قرن ۸	۲۴۲ رو	به قرائت ابوعمرو
۱۶ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 41		قرن ۹	۲۰۴ رو	
۱۷ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 974		قرن ۹	۱۵ پشت	جزء ۲۸ قرآن
۱۸ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 151	محمد بن السنقری العباسی	۸۶۲ ق	۲۳۴ رو	نسخه ایرانی
۱۹ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 886		قرن ۸	۲۰۶ رو	نسخه ایرانی
۲۰ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 891		قرن ۸	۱۸۳ پشت	
۲۱ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 900	شعبان ...	قرن ۸	۲۰۵ رو	
۲۲ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 885		قرن ۹	۱۳۰ پشت	
۲۳ کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 913	ابوالفضل محمد الاعرج	۹۱۷ ق	۲۵۶ رو	به قرائت ابوعمرو
۲۴ کتابخانه ایاصوفیا (ترکیه)	ش 9		۸۹۰ ق	۲۳ پشت	نسخه مملوکی
۲۵ کتابخانه نورعثمانیه (ترکیه)	ش 11		قرن ۹	۲۷۷ پشت	
۲۶ کتابخانه حاجی محمود (ترکیه)	ش EF1		قرن ۸	۲۵۷ رو	
۲۷ کتابخانه حافظ احمد پاشا (ترکیه)	ش PS2		قرن ۹	۲۱۸ پشت	
۲۸ کتابخانه سلطان احمد (ترکیه)	ش 23		قرن ۹	۲۰۷ پشت	
۲۹ کتابخانه نافذ پاشا (ترکیه)	ش 33		قرن ۸	۲۳۹ رو	
۳۰ کتابخانه قلیچ علی پاشا (ترکیه)	ش 11		۸۷۵ ق	۲۳۳ رو	
۳۱ کتابخانه سیریز (ترکیه)	ش 3		قرن ۸	۱۴۱ پشت	
۳۲ کتابخانه سیریز (ترکیه)	ش 5		قرن ۷	۲۵۴ پشت	
۳۳ کتابخانه سیریز (ترکیه)	ش 7		قرن ۸	۳۶۸ رو	

۱۰. درباره این مصحف بسیار مهم، نگارنده مدتی پیش مقاله‌ای مشروح با عنوان «قرآن زنجانی»، به خط کوفی و کتابت محمد الزنجانی در سال ۵۳۱ هجری: (بررسی نسخه ۴۴ کتابخانه حرم علوی در نجف، همراه با برگ‌هایی مفقوده از آن، اکنون در موزه متروپلیتن)» تالیف کرده که قرار است در شماره دوم مجله پژوهش‌های نسخه‌شناسی (تهران، ۱۳۹۷) منتشر شود.

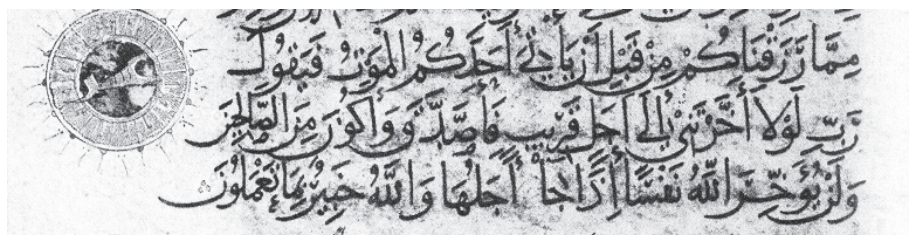
۱۱. این مصحف کامل قرآن در هفت بخش (شیخ) به امر سلطان تبریز، ملقب به ملک ظاهر، حاکم مملوک مصر و شام، به خط ثلث در فاصله سال‌های ۷۰۵.۷۰۴ هجری قمری کتابت شده است. تمام اجزای این مصحف اکنون در کتابخانه بریتانیا نگهداری می‌شود.

۱۲. نسخه‌ای از قرآن به قرائت ابوعمرو، همراه با تفسیر است. در حواشی به مهم‌ترین فروع سایر قرائات اشاره شده است.

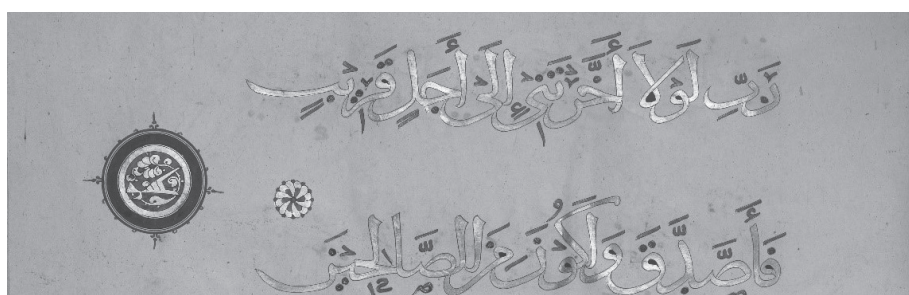
محل	شماره نسخه	کاتب / مکان کتابت / دوره	تاریخ کتابت	برگ یا صفحه	توضیحات
کتابخانه مراد بخاری (ترکیه)	ش 2		۱۰۹۴	۲۴۹ پشت	
کتابخانه ملی بلغارستان	OP 2922		۷۲۷ ق	۲۲۴ رو	
کتابخانه ملی بلغارستان	OP 2711		قرن ۱۰	۲۷۸ پشت	
کتابخانه دانشگاه منچستر	(MS 42 (704		قبل از ۹۲۰ ق	ص ۸۷۹	
کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی	ش 15323		قرن ۷	۱۲ پشت	
کتابخانه جامع شهارة (یمن)	بدون شماره		قرن ۸		به قرائت ابو عمرو
جامعه ملک سعود (ریاض)	ش 367		قرن ۹	۲۳۱ رو	
جامعه ملک سعود (ریاض)	ش 384		قرن ۱۰	۱۹۰ رو	
جامعه ملک سعود (ریاض)	ش 2698	شرف‌الدین محمد مکی احمد	قرن ۱۳	۲۳۷ رو	
جامعه ملک سعود (ریاض)	ش 4173		قرن ۱۳	۲۷۴ رو	
مجموعه دکتر خلیلی (لندن)	QUR 497	موصل، سنجار	۶۱۷ یا ۶۲۷ ق	۳۸ رو	برای خزانه شاهزاده زنگی، قطب‌الدین محمد بن زنگی ^{۱۳}
حراج ساتبیز، ۷ اکتبر ۲۰۱۵	کالای ش 225		قرن ۹		نسخه مملوکی
دانشگاه پرینستون (آمریکا)	Garrett 38		قرن ۸		به قرائت ابو عمرو
کتابخانه ازمیر (ترکیه)	ش 11		قرن ۹	ص ۵۷۳	اکون به اکن تبدیل شده
موزه ملی ایران (تهران)	ش 25208		قرن ۷	ص ۳۵۶	اکون به اکن تبدیل شده
موزه ملی ایران (تهران)	4393	یاقوت مستعصمی	۶۶۸ ق		اکون به اکن تبدیل شده
مسجد زبیده (اردکان)	ش 30		قرن ۹	۲۰۹ پشت	اکون به اکن تبدیل شده
کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 915	یاقوت مستعصمی	۶۸۸ ق	۲۹۵ رو	اکون به اکن تبدیل شده
کتابخانه حرم علوی (نجف)	ش 404 (5.2.384)		۵۲۲ ق	ص ۳۶۳	قرائت اکون افزوده شده
موزه رضا عباسی (تهران)	ش 551	ابوالفخر زعفرانی	۵۴۶ ق	۲۹۹ رو	قرائت اکون افزوده شده
کتابخانه ملی اسرائیل	Yah. Ar. 901		قرن ۹	۲۵۶ رو	اکن به اکون تبدیل شده
کتابخانه ملی فرانسه (پاریس)	Arabe 392	خط مغربی	قرن ۸	۳۸ پشت	اکن به اکون تبدیل شده
کتابخانه چسترییتی (دابلین)	Is 1415	نسخه کوفی قدیم	قرن ۳	۳۸ رو	اکن به اکون تبدیل شده
کتابخانه آستان قدس رضوی	ش 26	نسخه کوفی قدیم	قرن ۲	۲۸۵ رو	اکن به اکون تبدیل شده
کتابخانه آستان قدس رضوی	ش 59	احمد بن علی المقری الیونسابادی	۵۹۳ ق	فریم ۳۸۱	اکن به اکون تبدیل شده

۱۳. این قرآن در شهر سنجار، و برای شاهزاده زنگی موصل، نصیبین و سنجار، قطب‌الدین ابوالمظفر محمد بن زنگی بن مودود بن زنگی بن آق سنقر در سی جزء به خط ثلث و زرین کتابت شده است. من تاکنون قریب ده پاره آن را در موزه‌ها و کتابخانه‌های مختلف جهان یافته‌ام. برای اطلاعات بیشتر این جزء بیست و هشتم در مجموعه دکتر خلیلی (لندن) که حاوی سوره منافقون است، نک: دیوبند جیمز، کارهای استادانه: قرآن نویسی تا قرن هشتم هجری قمری، ترجمه پیام بهتاش، تهران، کارنگ، ۱۳۸۰، ص ۴۹. جزء دیگری از این قرآن سی پاره در کتابخانه عتبه عباسیه در کربلا قرار دارد که مدتی پیش با عنوان قرآن منسوب به ابن بواب (!) انتشار یافته است. نک. علی عبدالحسین الصفار، المصحف الشریف المنسوب الی علی بن هلال البغدادی المعروف بابن البواب، مکتبه و دارمخطوطات العتبه العباسیه المقدسه، ۱۴۳۶.

محل	شماره نسخه	کاتب / مکان کتابت / دوره	تاریخ کتابت	برگ یا صفحه	توضیحات
موزه آستانه مقدس قم	ش 1208	ابن مقلة بن سلیمان بن محمود الکاتب	۵۹۰ ق	۲۵۲ رو	اکن به اکن تبدیل شده
کتابخانه ملی ایران (تهران)	ش 28301.5		قرن ۷	فریم ۵۸۲	اکن به اکن تبدیل شده
موزه ملی ایران (تهران)	ش 3610	ابومحمد جعفر بن علی بن جعفر الوراق	۴۱۶ ق	ص ۲۷۳	اکن به اکن تبدیل شده
کتابخانه حرم علوی (نجف)	ش 130 (2.2.123)	علی بن محمد المحدث در شهری	۴۱۹ ق	ص ۶۶۹	اکن به اکن تبدیل شده

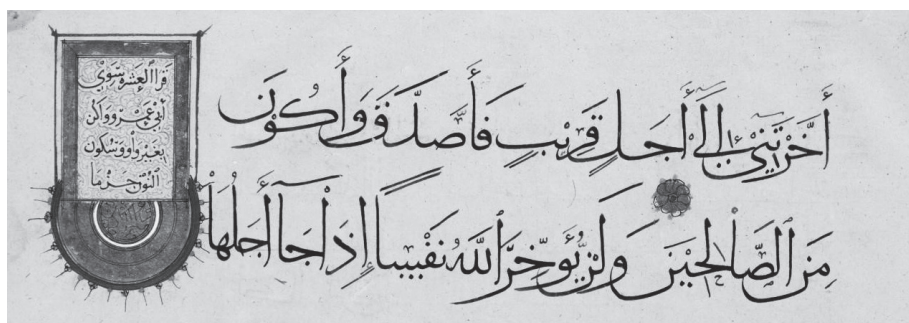
کتابت ابن بواب در سال ۳۹۱ ق (کتابخانه چستریتی، ش Is. 1431)

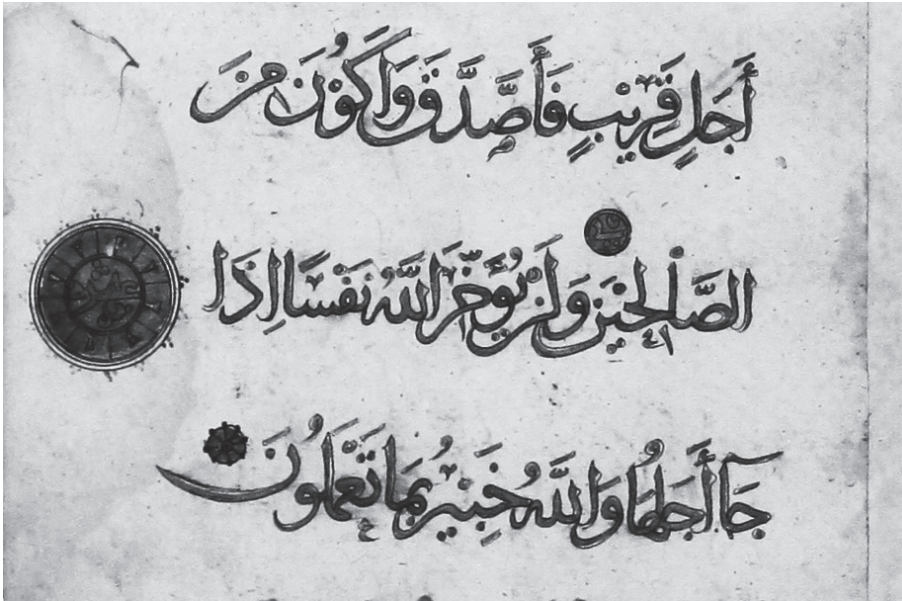
کتابت محمد بن الوحید در ۷۰۴ ق (کتابخانه بریتانیا، ش Or. 22412)

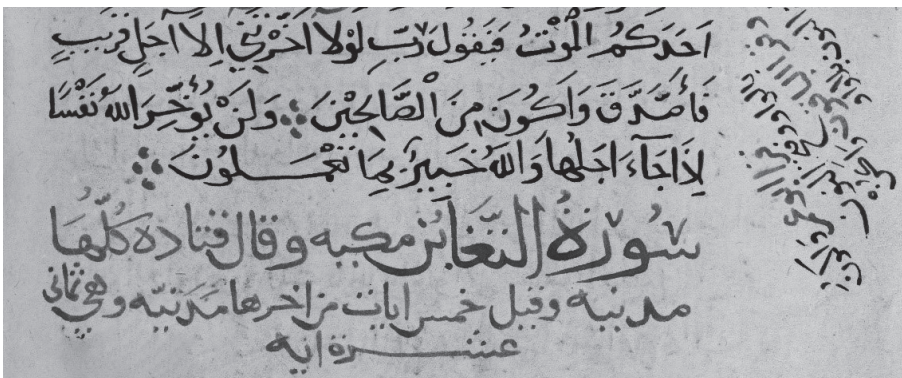
کتابت محمد الزنجانی در ۵۳۱ ق (کتابخانه حرم علوی، نجف، ش ۴۴)

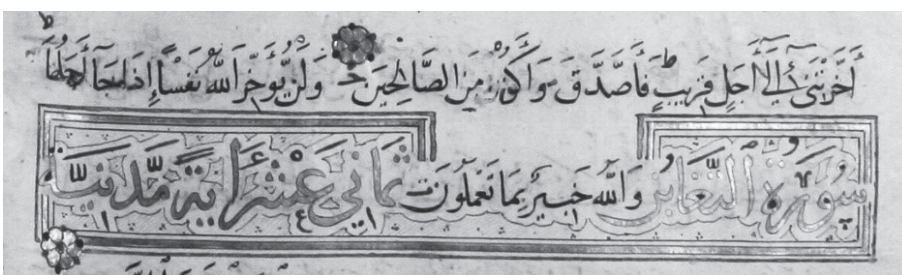
کتابت فضل بن عمر الرائض در سال ۶۰۰ ق (کتابخانه دولتی برلین، ش Landberg 822)

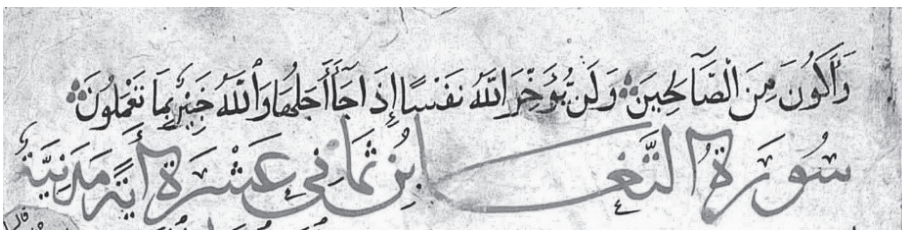
کتابت قرن هفتم در سنجار (مجموعه خلیلی، لندن، ش 497 QUR)

کتابت محمد بن معاجینی در ۶۳۹ ق (کتابخانه دانشگاه بازل، ش A III 19)

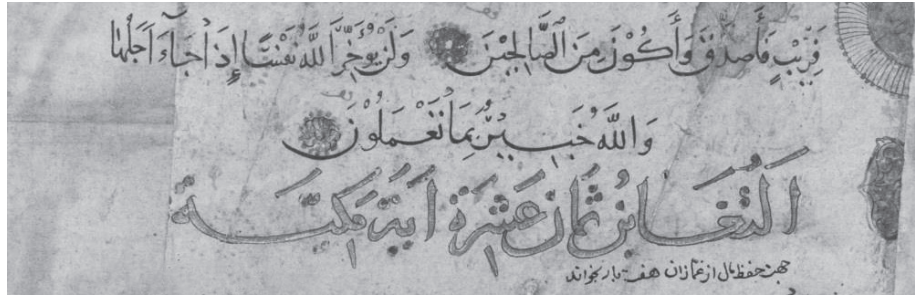

کتابت جانم بن عبدالله السیفی در ۸۶۵ ق (کتابخانه چستریتی، ش Is. 1483)

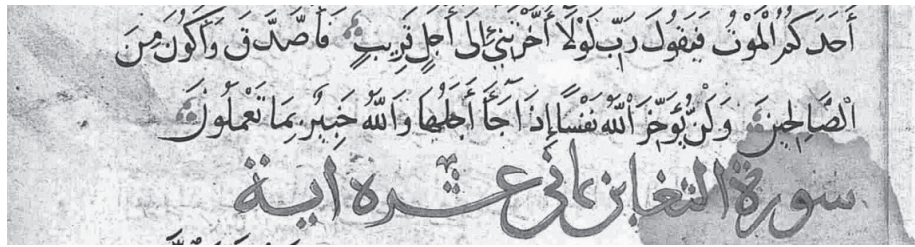

کتابت سال ۸۷۵ ق (کتابخانه قلیچ علی پاشا، ترکیه، ش ۱۱)

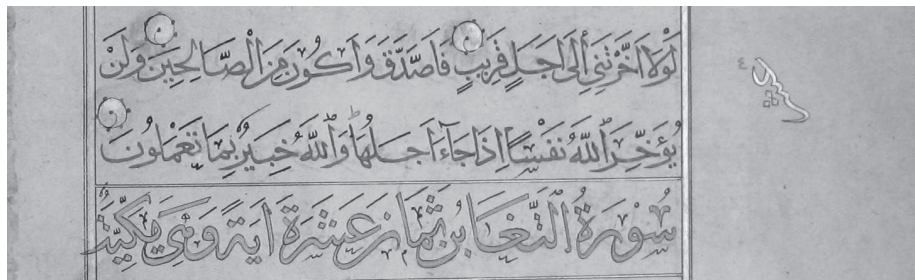

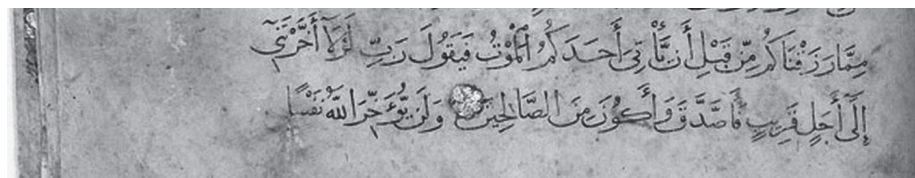
کتابت قرن هفتم، (کتابخانه آیت الله مرعشى نجفى، ش ۱۵۳۲۳)

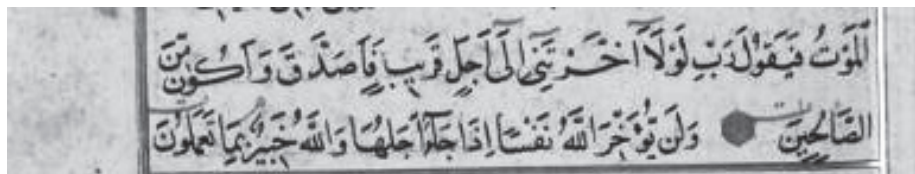
کتابت قرن هشتم (کتابخانه نافذپاشا، ترکیه، ش ۳۳)

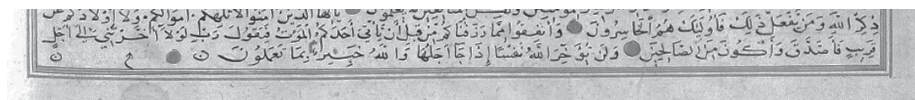
کتابت قرن ۹ (کتابخانه نورعثمانیه، ترکیه، ش ۱۱)

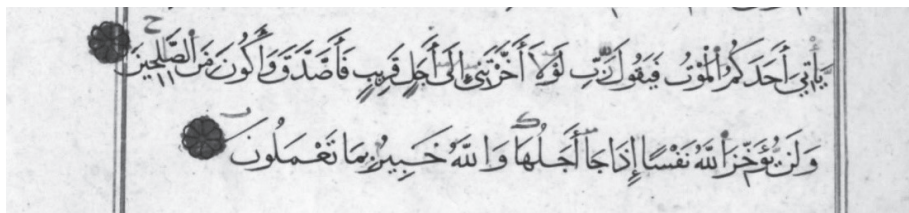
کتابت سال ۷۲۷ ق (کتابخانه ملی بلغارستان، OP 2922)

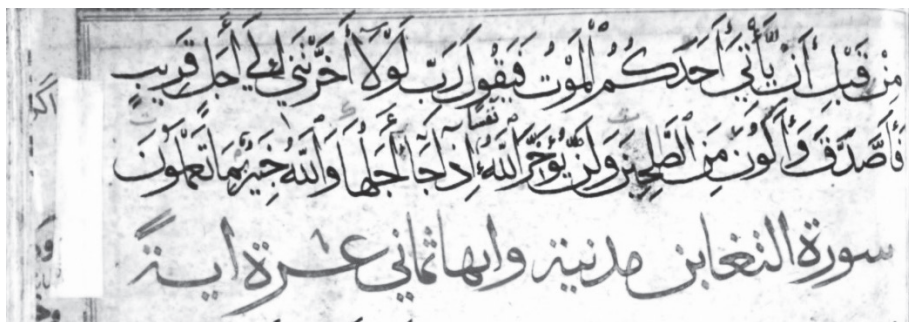
کتابت محمد بن السنقرى العباسى در ۸۶۲ ق (کتابخانه ملی اسرئیل، ش Yah. Ar. 151)

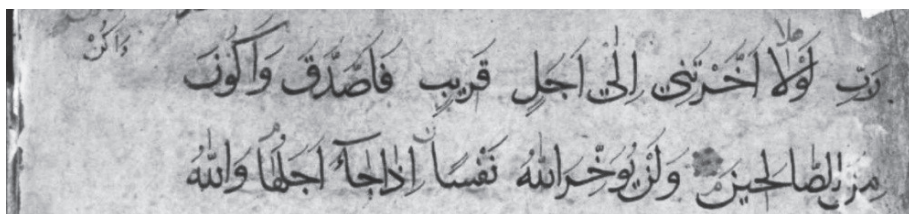
کتابت سال ۸۹۰ هجرى (کتابخانه ایاصوفیا، ترکیه، ش ۹)

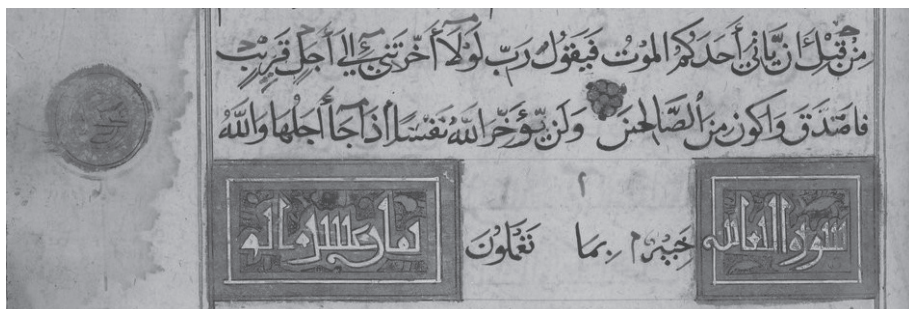
کتابت قرن ۸ (کتابخانه سیریز، ترکیه، ش ۳)

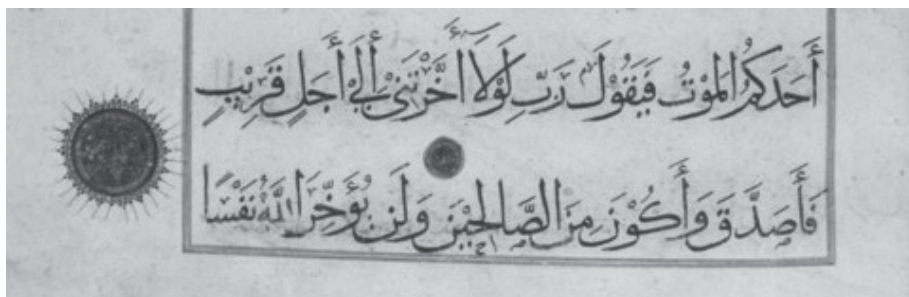
کتابت قرن ۷ (کتابخانه سیریز، ترکیه، ش ۵)

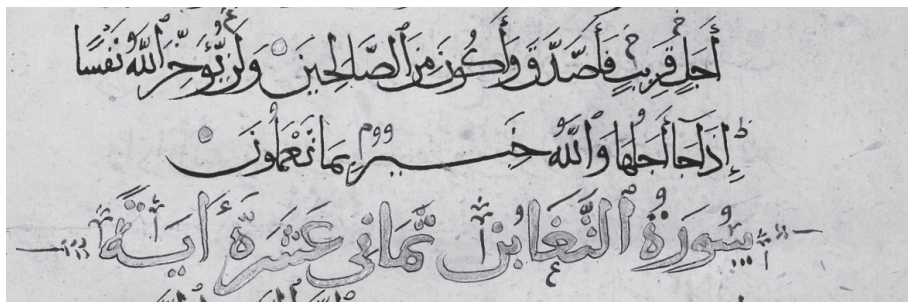
کتابت قرن ۸ (کتابخانه سیریز، ترکیه، ش ۷)

کتابت قرن ۹ (کتابخانه ملی فرانسه، ش Smith-Lesouëf 219)

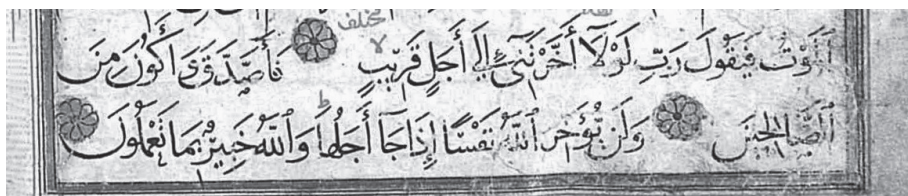
کتابت قرن ۸ (کتابخانه ملی فرانسه، ش Smith-Lesouëf 220)

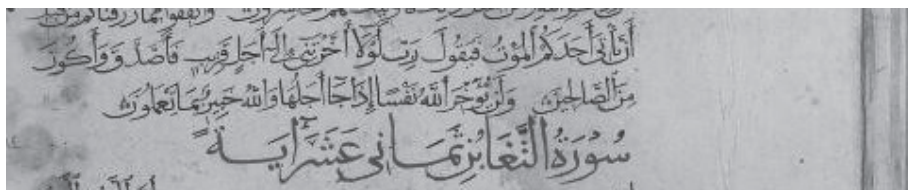
کتابت قرن ۹، (ارائه شده در حراج ساتبیر، لندن، ۷ اکتبر ۲۰۱۵)، کالای ۲۲۵

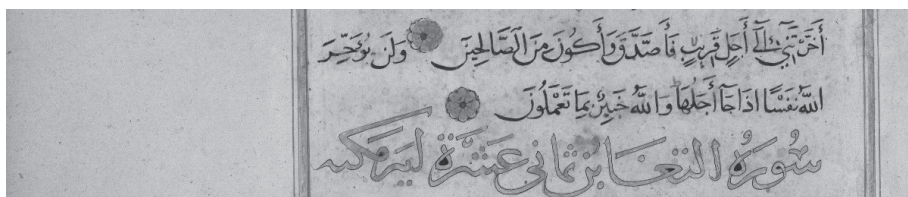
کتابت پیش از سال ۹۲۰ ق (کتابخانه دانشگاه منچستر، ش (MS 42 (704)

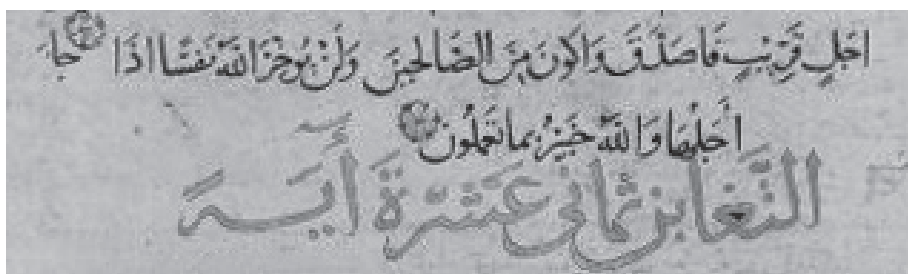
کتابت قرن ۹ (کتابخانه سلطان احمد، ترکیه، ش ۲۳)

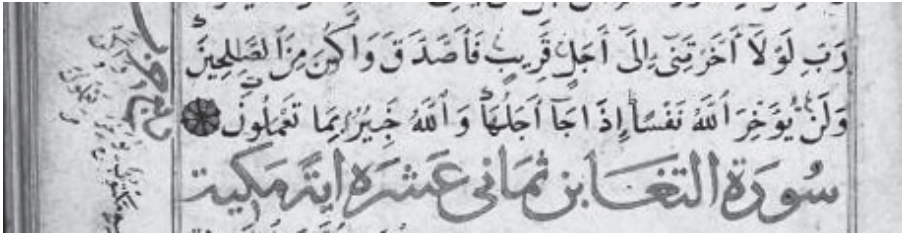
کتابت قرن ۹ (کتابخانه ملی اسرائیل، ش Yah. Ar. 885)

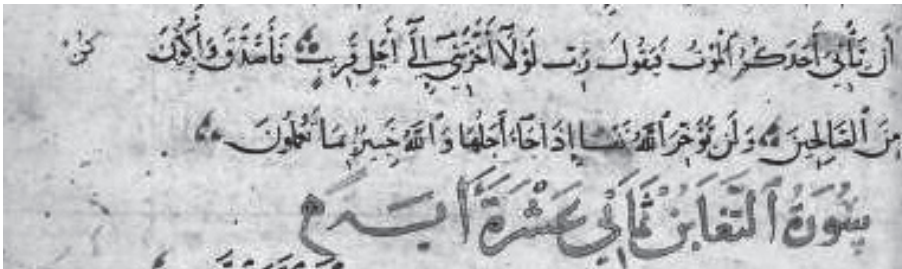
کتابت قرن ۸ (کتابخانه ملی اسرائیل، ش Yah. Ar. 886)

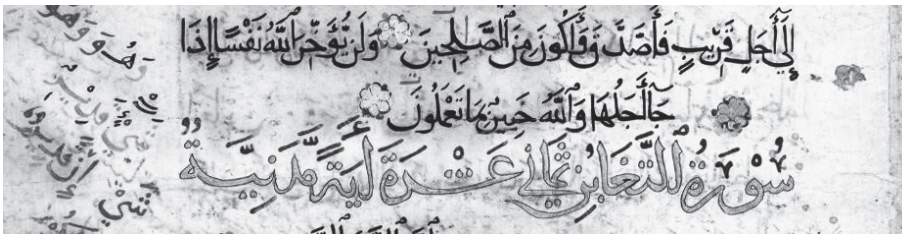
کتابت قرن ۸ (کتابخانه ملی اسرائیل، ش Yah. Ar. 891)

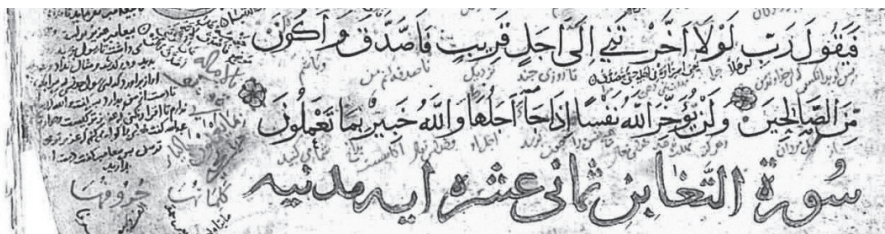
کتابت سال ۹۱۷ (کتابخانه ملی اسرائیل، ش Yah. Ar. 913)

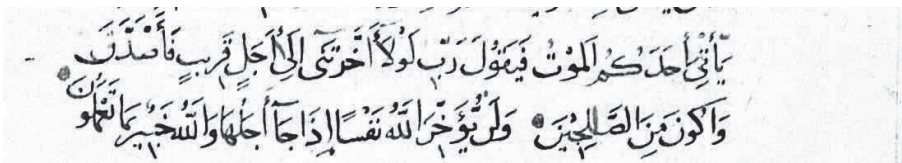
کتابت قرن ۹ (کتابخانه ملی اسرائیل، ش Yah. Ar. 41)

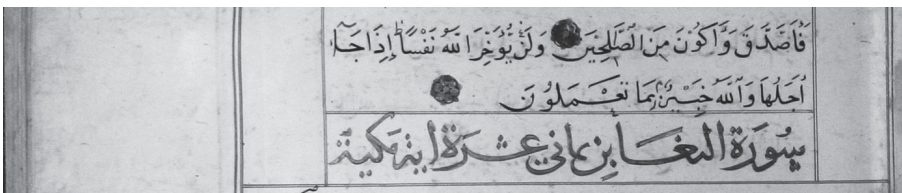
کتابت قرن ۸ (کتابخانه ملی اسرائیل، ش Yah. Ar. 900)

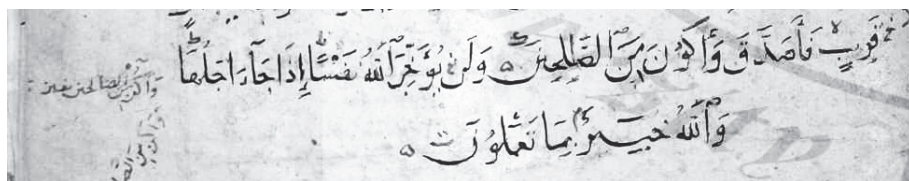
کتابت قرن ۸ (کتابخانه حاجی محمود، ترکیه، ش EF1)

کتابت قرن ۹ (کتابخانه حافظ احمد، ترکیه، ش PS2)

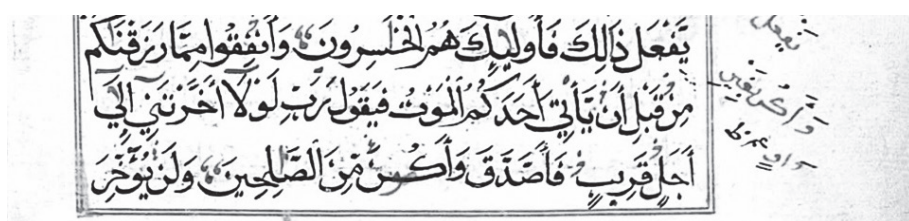
کتابت قرن ۹ (کتابخانه چستریتی، Is. 1482)

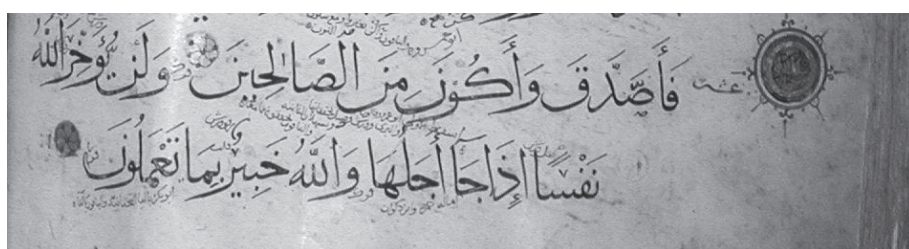
کتابت قرن ۹ (جامعه ملک سعود، ریاض، ش ۳۶۷)

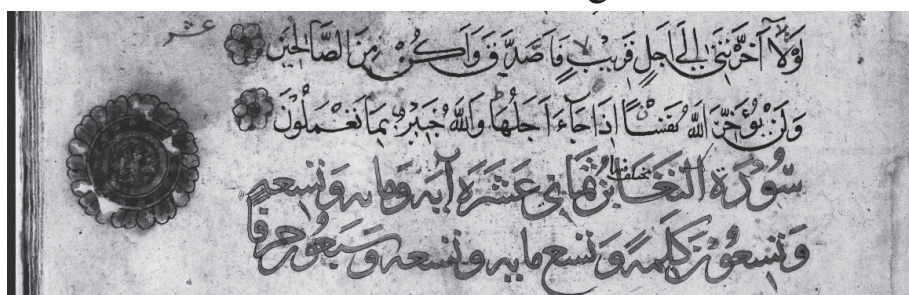
کتابت قرن ۱۰ (جامعه ملک سعود، ریاض، ش ۳۸۴)

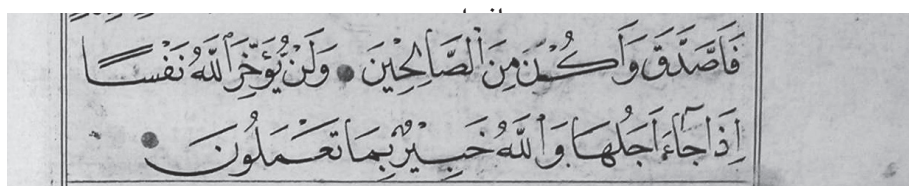
کتابت عمر بن الحاج علی در دمشق به سال ۱۰۹۴ (کتابخانه مراد بخاری، ترکیه، ش ۲)؛ نسخه به قرائت ابوعمر و است.

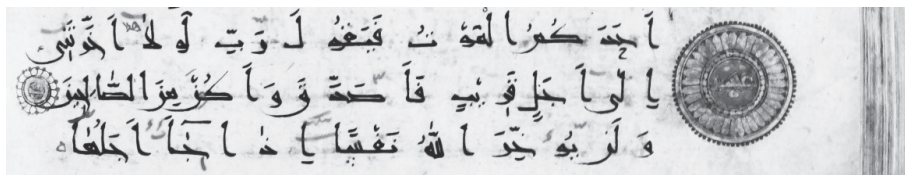
کتابت قرن ۸ (کتابخانه جامع شهاده، یمن، بدون شماره)؛ نسخه به قرائت ابوعمر و است.

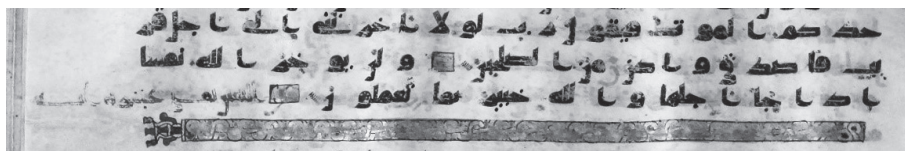
کتابت یاقوت مستعصمی در ۶۸۸ق (کتابخانه ملی اسرائیل، ش ۹۱۵)؛ نسخه ظاهراً از اکون به اکون تغییر

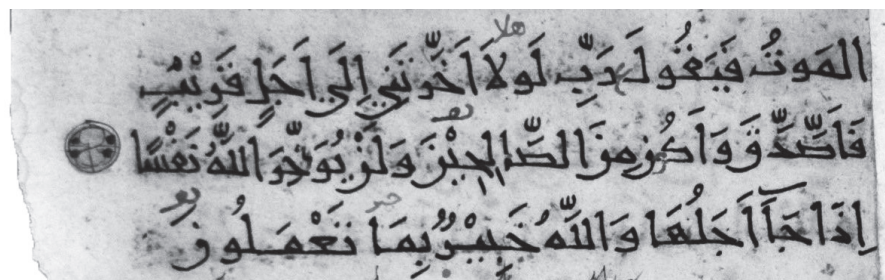
کتابت قرن ۹ (کتابخانه ازبیر، ترکیه، ش ۱۱)؛ نسخه از اکون به اکون تغییر یافته است.

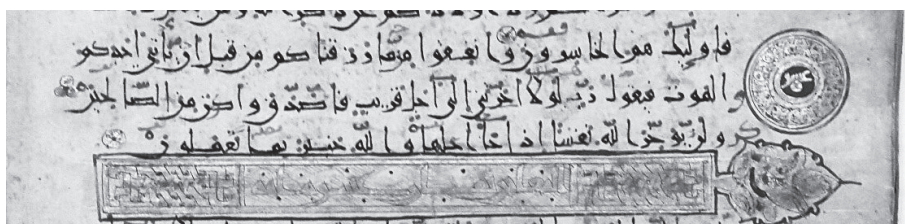
کتابت احمد بن علی المقرئ یونسابادی در ۵۹۳ق (آستان قدس رضوی، ش ۵۹)؛ نسخه از اکُن به اکون

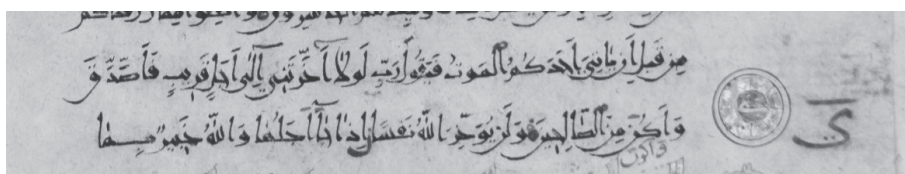
کتابت قرن ۲ (آستان قدس رضوی، ش ۲۶)؛ نسخه از اکُن به اکون تغییر یافته است.

کتابت علی بن محمد المحدث، شهرری در سال ۴۱۹ق (کتابخانه حرم علوی، نجف، ش ۱۳۰)؛ نسخه از اکُن به اکون تغییر یافته است.

کتابت ابومحمد جعفر بن علی بن جعفر الوراق در ۴۱۶ق (موزه ملی ایران، ش ۳۶۱۰)؛ نسخه از اکُن به اکون تغییر یافته است.

کتابت سال ۵۲۲ق (کتابخانه حرم علوی، نجف، ش ۴۰۴)؛ قرائت اکون به متن افزوده شده است.